

МОТИВИ ИЗ БАЈКИ У ЛИКОВНОМ ИЗРАЗУ ДЈЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Гаврило Чамбер¹, Мирослав Дрљача²

Резиме

Бајка као чудесна прича богата је бројним мотивима који привлаче пажњу дјеце предшколског узраста. Ти мотиви се могу искористити за многа васпитна подручја. У раду су дати примјери подстицања ликовног израза чији развој је неопходан у овом периоду. На питања могућности, улоге и значаја чудесних мотива дјеца ће дати одговор својим реакцијама на понуђене елементе из бајке које ће изразити ликовним активностима. Циљ истраживања је подстицање ликовног израза дјеце мотивима из бајки. Како би се проучиле теоријске основе, интерпретирали резултати истраживања и генерализовали закључци кориштена је метода теоријске анализе и синтезе. У истраживању кориштене су метода рецепције умјетничког дјела, метода аналитичког посматрања дјечијег цртежа, те метода изучавања ликовних техника, метода усменог излагања и разговора, метода демонстрације. Истраживање је спроведено у вртићу Срна, гдје је учествовало 25 дјеце. Креативно и оригинално су дјеца приступила задатку и своје реакције, емоције и искуство пренијела на папир. Доказано је да се мотиви из књижевности за дјецу могу користити у раду са предшколском дјецом, те да ће то имати позитиван одраз на њихово искуство, знање, машту, стваралаштво и развој. Свака нова бајка нуди широк дијапазон нових мотива и идеја дјецу, што се закључило из разговора о тексту, а ти мотиви могу бити кориштени за развој ликовних способности и стваралаштва, али и за интеграцију са другим учећим активностима што ће се видјети у наставку рада.

Кључне ријечи: бајка, ликовно стваралаштво, активност, дијете, мотив.

¹ Гаврило Чамбер је дипломирани васпитач предшколске дјеце запослен у ППУ „Данило” Е-адреса: gavrilocamber3@gmail.com

² Мирослав Дрљача је доктор дидактичко-методичких наука и ванредни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци. Е-адреса: miroslav.drljaca@ff.unibl.org

Увод

Бројни ликови, храбри и одважни јунаци, чудесна натприродна бића, краљеви, принцезе, животиње, велики дворци, водени и ватрени градови, сукоби добра и зла, моралне поруке и још много тога нестварног и узбудљивог је оно што представља само један дио чудесне приче, односно бајке, нарочито, ако се говори о народним бајкама које уживају овакве особине. Омиљена књижевна врста код дјеце треба да има посебно мјесто у њиховом животу нарочито у предшколском периоду, када они немају могућност да самостално читају. Дјеци треба пружити могућности да уживају у бајкама онда када их најбоље могу доживјети и разумјети. Поред дјеце предшколског и школског узраста бајке могу и одраслима донијети забаву, радост, узбуђење, али и моралне поруке. Важно је да интерпретатор бајке буде унесен у њу, да се служи маштом и уживи у чудесни свијет како би дјеца могла то још боље урадити (Дотлић и Каменов, 1996). Рецепција једног таквог умјетничког дјела је квалитетнија у васпитном раду када се удружи са другом умјетношћу, као што је ликовна култура. Дијете ликовним изразом ствара нешто утврђено и лично, што је засновано на искрености и унутрашњим потребама, а усмјерено је ка процесу, а не циљу (Филиповић, 2011). Ликовни израз је огледало развоја личности дјетета, те у повезници са књижевности могу се добити непроцјењиви мотиви који ће подстакнути ликовно стваралаштво. Утицај игре и умјетности на васпитање, образовање и развој су најважнији у дјетињству, јер се тада граде темељи свих снага и потенцијала дјетета.

Улогу и значај мотива из бајке у дјечијем ликовном стваралаштву могу оправдати примјери из теоријских концепција и праксе који су представљени у раду. Овај рад садржи теоријски дио, заснован на стручној литератури, научним концепцијама и примјерима сродних истраживања. Приказане су поставке о бајкама, дјечијем ликовном стваралаштву и корелацији мотива чудесне приче са ликовним изразом дјеце. Други дио рада чине три примјера из праксе који потврђују потребу и корисност употребе бајке и ликовних активности у васпитно-образовном процесу у предшколској установи, те опис, приступи, анализа активности и закључци. У раду је описан ток и процес активности, те приказани резултати и анализе процеса и продукта дјечијег ликовног стваралаштва.

Теоријске основе

Дјеца посједују привилеговане способности да истински живе чудесни свијет бајке. Они, док слушају бајку, заиста одлазе од своје куће да се суоче са страшним змајем који им је стао на пут. Уистину доживљавају муке и патњу, али зато много више уживају у побједи и славе тријумф добра над злим (Betelhajn, 2015). Данас се ријеч бајка користи у многим ситуацијама, дословно и метафорично. Понекад се бајком називају приче које немају њене елементе, зато је важно описати карактеристике како не би дошло до заблуда.

У чаробној причи (нарочито народној бајци) вријеме и мјесто радње обично нам нису одређени и због тога започиње стереотипима *Био једном један... или Некада давно у далеком...* сл. (Vuković, 1996). Након стереотипног увода бајке слиједи најчешће представа ликова смјештених у реалном породичном или другом социјалном контексту који убрзо доживљавају штету или недостатак, нанесен утицајем натприродних сила (змај, виле, аждаја, вјештица). Главни јунак, обично најмлађе дијете, улази у интеракцију са ликовима бајке и као носилац доброте супротставља се представнику зла. Након превазилажења препрека, тријумфује, бива награђен наслеђством и вјенчањем најчешће, те с тим ставља печат срећног краја (Prop, 2012). Ликови у бајкама су црно-бијели, представници су једне или друге стране, обично немају властита имена, али се истиче њихово социјално поријекло (царев син, шегрт) или занимање (Pintarić, 1999). У бајкама споредни ликови обично не напредују, немају прогресивних или регресивних дјеловања (отац с почетка до краја остаје отац, принцеза или краљева кћи, иако пролази свакакве авантуре кроз причу, њене особине стагнирају итд.). С друге стране ово не важи за главне јунаке који пролазе дуг, трновит и прогресиван пут с почетка до краја. Представљене особине су карактеристичније за народне бајке, јер ауторске бајке често мимоиђе оно „чудесно“ и „фантастично“ те у таквим причама могу многи догађаји бити представљени реалистичније као што имамо код Андерсена. Ликови могу бити реални, фантастични, митолошка створења или ликови из живог свијета. Бројеви имају посебна значења за нас, а посебна за дјецу, јер број два у дјететовим очима су два родитеља, а три је оно само, тако да се дијете слушајући број три, лако поистовјети с њим (Betelhajn, 2015).

Ликовно подручје умјетности има и те како важну улогу и значај у правилном расту и развоја дјетета, као што то има и књижевност. Због тога је веома важно да од најранијег периода дјеца имају контакт са умјетношћу, али код нас је стварност мало другачија, јер како у предшколским тако и у школским установама активности ликовне културе су сведене на минимум (Grubor i Drljača, 2022). С обзиром на дјететово схватање свијета као интегрисану стварност, повезивање различитих садржаја је неизоставна. Прилику за то омогућава ликовно стваралаштво и књижевност за дјецу. Стваралаштво дјеце предшколске доби дефинише се као „игра медијима који се налазе у разним формама умјетности” (Филиповић и Каменов, 2009: 7). На тај начин указано је неопходно довођење стваралаштва у везу са нечим што краси свако дијете, а то је игра (Herceg, Rončević i Karlavariš, 2010). Стваралаштво се може схватити као облик игре, којом се дијете изражава, гдје увиђамо њен драгоцјен значај. Велика вриједност дјечијег ликовног стваралаштва је искреност, дјеца ништа не сакривају у цртежу, све што им је на срцу, у мислима и искуству они изразе. Многи чувени умјетници су истицали важност и вриједност ликовног израза дјеце, Паул Кле (Paul Klee) је говорио како су цртежи његовог дјечака Феликса бољи него његови, а Пикасо каже да је свако дијете умјетник (Huzjak, 2013). Може се рећи и да је креативност способност или процес на основу које дијете ствара. Лишавањем креативности дијете ће радити по угледу на друге, на шаблоне, потом служиће се прецртавањем, прихватиће судове других и стереотипе, док своје ставове и своје мишљење неће узимати у обзир (Филиповић, 2011). Према Огузу (Oguz, 2010) родитељи и васпитачи предшколске дјеце имају важну улогу у подстицању креативног мишљења, давању креативних коментара, помоћи при служењу креативности без копирања модела и шаблона, те подстреку да дијете црта на свој начин.

Предшколска дјеца имају потребу да оно што су чула и доживјела у књижевном тексту изразе у игри, цртању или ликовном обликовању. Дијете док црта, слика или обликује на основу књижевног текста боље усмјерава своју пажњу на дјело, боље га схвата и продубљује доживљај. Ово значи да су бајка, басна, прича, мит и други књижевни облици посебни подстицаји дјечије маште и стваралаштва, а потпомогнути су стваралаштвом књижевника (Каменов, 1996). Пратећи схватање Виготског да дјеца живе у двострукој стварности, гдје је један свијет

створен на основу његовог властитог мишљења, а други на основу логичког мишљења, односно то је онај свијет који су му људи наметнули, дијете може схватити и искористити чудесне мотиве (Vigotski, 1983, према Drljača, 2020). Дјететову привилегију да разумије бајковите елементе и интересовање за њих потребно је искористити за активности које ће му донијети развојне промјене и прогресије, али уз прилагођен и прихватљив начин за дијете.

Постоје добри примјери из праксе који ће поткријепити улогу, значај и могућности мотива из бајки и других књижевних текстова за подстицај дјечијег ликовног стваралаштва. Дрљача (Drljača, 2020) се користи тематиком словенских богова, односно Перуном и Мокошом, тако што их описује у неколико реченица, а дјеца помно прате, уживају и замишљају тај чудесни контекст. Након приче слиједило је ликовно представљање ликова. Закључак је да су дјеца веома заинтересовано приступила раду. Мит, бајка и други слични садржаји прилагођени дјеци су веома корисни у подстицању ликовног стваралаштва, јер дијете вјерује у магију и мисли анимистички (Panić, 2012, према Drljača, 2020). Бетелхајм каже да дјеци треба читати и причати бајке све док они вјерују у вјештице (Betelhaјm, 2015), а све док је у овој фази потребно их је подстицати. На значај кориштења елемената бајке у ликовном изражавању дјеце предшколске доби истакла је и Видовић (Vuković, 2021) на основу двије активности. Креирала је угодну атмосферу за читање, након чега је слиједио разговор, а одмах потом ликовна активности. Дјеца су приказивала познате призоре из бајки темперама и глином. Аутор закључује да је слушање бајке висока мотивација за ликовно приказивање елемената, посебно одабир различитих ликова које свако приказује на начин који је замислио. Елементи бајке, према ријечима аутора овог истраживања, утичу на свако дијете различито, а то се јасно види у ликовном изразу.

С обзиром на распрострањеност бајке и њених мотива по цијелом свијету, постоје бројни истраживачи широм свијета утицаја ове књижевне врсте на ликовни израз дјеце. Једно истраживање спроведено је са дјецом из Сједињених Америчких Држава и са дјецом са Тајвана. Након читања бајке слиједио је ликовни израз, а потом аутор је упоређивао. Оно што је пронашао заједничко у активностима дјеце различитих култура је да су заинтересовано приступила задатку, прихватила мотиве и била инспирисана процесор антропоморфизма (Chen,

1998). Са Хавајског универзитета постоји примјер кориштења бајки у ликовне и терапеутске сврхе. Након слушања бајке, слиједи ликовни израз, те анализа дјечијих цртежа. Према ријечима аутора дијете након слушања бајке идентификује се са јунацима, црта и на папир оставља оно што је у њему и што ријечима не изражава, након чега слиједи анализа цртежа, разговори са дјецом и терапеутско дејство (Кнох-Johnson, 2016). Једно истраживање Узбекистанског универзитета користи руске народне бајке као добру основу за свестрани развој личност, са акцентом на духовни и морални развој. Наглашен је значај ликовне активности, тачније цртања и моделовања што омогућава дјеци да изразе свој став према јунацима бајке, анализирају своја искуства, развију способности емпатије и саосјећања, разумијевање према поступцима јунака (Накимова, 2022).

Методологија квалитативног истраживања

Проблем овог истраживања је подстицај ликовног израза дјече предшколског узраста на основу мотива из бајке. Предмет истраживања је анализа процеса и продукта ликовног израза дјече које је подстакнуто мотивима из бајке.

Циљ истраживања је подстицање ликовног израза дјече мотивима из бајки. Задаци истраживања су: Како дефинисати бајку и описати карактеристике? Основна обиљежја ликовног израза дјече? Како је могуће повезати мотиве из бајке са ликовним изразом дјече и због чега је то важно? Који су мотиви кориштени у истраживању?

За анализу теоријских основа и резултата истраживања кориштене су методе теоријске анализе и синтезе. У реализацији активности кориштене су: метода рецепције умјетничког дјела, метода аналитичког посматрања дјечијег цртежа, те метода изучавања ликовних техника и метода усменог излагања и разговора. Метода усменог излагања и разговора се користила за вријеме интерпретације књижевног дјела, како би дјеца чула дјело, доживјела га и разговарала о њему, а на основу тога се могло закључити који то мотиви су најзанимљивији били дјеци. Кориштена је метода демонстрације како би се дале инструкције дјеци за приступање ликовним задацима, чији продукти су касније анализирани. Метода сазнавања кроз праксу уз методу изучавања ликовних техника је присутна у главним дијеловима активности, гдје се књижев-

ност и ликовни развој повезује са учећим активностима као што је то примјер у другој активности.

Истраживање је реализовано у вртићу Срна у Бањој Луци за вријеме практичне наставе у мају и јуну 2024. године. Учествовало је укупно 25 дјеце вртићке групе узраста 3–6 година, од којих је 14 дјевојчица и 11 дјечака. Организоване су три активности у 8 дана, са по два дана паузе између активности.

Резултати и дискусија

Књижевно дјело које је посредовало активностима је аустријска народна бајка *Краљева кћи у Пламен-граду*. Ова бајка има схему типичне народне бајке, главни јунак је младић, син сиромашног човјека који уз помоћ моћног и чаробног бика савлада три препреке које су га заде-силе и заврши најзад у Пламеном граду гдје живи дванаестоглави змај. Младић је поразио змаја једним ударцем и спасио краљеву кћи с којом се на крају вјенчао и наслиједио краљевство. Елементи и мотиви који су се користили у активностима су: мотиви змаја, мотиви мача и мотив небеске ливаде. Нису ова три мотива једини начини подстицања ликовног стваралаштва, јер свака бајка може да има више елемената који се креативно могу искористити да се дјеца заинтересују за ликовни израз, што би резултирало активацију маште која им његује развој.

Прва активност – Мотив змаја

У уводном дијелу активности дјеца су се смјестила у специфично уређен кутак за читање прича. Слиједила је локализација текста и интерпретација на основу причања. Кроз причање васпитача, дјеца могу да створе тачне и живе представе о ономе што је изнесено пред њих, а васпитачи могу пратити доживљаје и експресије дјеце (Каменов, 2006). Након причања бајке које је трајало пет минута, дјецу је постављено неколико питања у вези са текстом. Прво питање је било да ли им се бајка допала, на то је допуштено дјецу да говоре углас како би изразили своје емоције и експресију у односу на причу. Друго питање се односило на то шта им се највише допало у тексту. Половина је рекла да је то вјенчање младића и дјевојке, а друга половина се сложила да је то када јунак побјеђује дванаестоглавог змаја. Ово говори о значају тријумфа добра над злом и о важности казне које трпи негативац, те

награде коју добија јунак. Још један закључак је да у највећем броју случајева срећан крај без којег бајка не би била оно што јесте.

Слика 1. *Интерпретација бајке
Краљева кћи у Пламен-граду*

Слика 2. *Дјеца током
процеса активности*

Сљедећа фаза активности огледа се у организацији ликовног дијела активности. Сви су сјели за своја мјеста и добили папир формата А3. Кориштене су ликовне технике из подручја сликања, тј. темпере и колаж. Дјеца су на основу замишљања представљала тијело змаја темперама на папиру, те уз помоћ украсних и других обојених папира које су сјецкали и лијепили, дорађивали су свој рад. Глава и реп змаја су припремљени дан прије са дјецом, а ова активност је била усмјерена само на тијело. Између главе и репа змаја налазила се шпага која је пролазила кроз картоне потрошених убруса на које су се качили радови дјеце.

Слика 3. *Тијело змаја
(Дјевојчица, 4 године)*

Слика 4. *Тијело змаја
(Дјечак, 6 година)*

Примјер дјевојчице (Слика 3) од четири године је оригиналан приступ задатку, која слика двије паралелне линије које представљају пруге на змају, а између се налази мноштво украса који красе тијело. Од спужвастог папира прави бодљице, а дно папира модификује рецкавим маказама. Дјевојчица одражава интелектуални развој ликовно-креативних способности, али и квантитативну способност, односно визуелно памћење. Претходно искуство дјевојчице са змајем утиче на визуелно памћење, односно приказ бодљица на свом раду. На питања о раду, дјевојчица је рекла да су прозори између паралелних линија, а бодље је ставила јер по њеним ријечима: „Па змај има бодље!“. Може се рећи да се развија декоративни ликовни тип. Дјечак од шест година (Слика 4) исто је добио идеју за бодље, али он их је смјестио на врх папира и тако друкчије приступио истом задатку. Дјечак у крупнијем плану представља тијело, он није оставио празног простора, већ је хтио да цијела површина буде богата бојама. Смјењивао је типичне представнике топлих и хладних боја, а бодљице је урадио наранџастим папиром. На основу његовог приступа задатку, примјећује се испољавање интелектуалних способности.

Када су сви завршили своје радове, доносили су их и описивали. Заједно са дјецом су сви радови постављени на змаја који је однесен у двориште вртића. Тамо су дјеца завршили рад са лијеpledњем тракица од креп папира, које су лепршале на вјетру. Због могућих временских непогода змај је пренесен у собу вртића како би био сигурнији, а дјеца су га радо прихватила.

Слика 5. Коначни облик змаја (у вртићкој соби)

Неко вријеме, ово мјесто ће бити змајев нови дом, тј. све док један од другара не одлучи да се мало поигра са тракицама, односно крилима овог чудесног бића из бајке.

Друга активност – Мотив мача

Друга активност започиње уводним разговором о већ испричаној бајци, а акценат у разговору се ставља на мач јунака. Дјеца су позитивно реаговала на тему и описивала улогу мача у бајци. На питање о томе како се мач прави и како настаје, нису знали одговор.

Слика 6. Уводни дио, разговор о бајци

Слика 7. Заједничко гледање цртаног филма У ковачници

Сљедећа активност је гледање цртаног филма о процесу ковања мача у ковачници. Цртани филм је трајао готово четири минуте, а ту је приказана сцена ковача који добија од витеза наруџбу за мач, те кроз занимљиве анимације и хумористичке сцене приказује процес ковања мача. С обзиром на то да није било разговора, већ су сцене обиљежене звучним ефектима, дјечи је усмено у неколико кратких реченица објашњено шта све ковач ради и како се који предмети зову (наковањ, лава, калуп, оклоп, мач и др.).

Ликовном дијелу активности додаје се елемент игре улога, гдје вртићка соба постаје ковачница из периода „некада давно“. Активност је смјештена у ликовно подручје сликања и моделовања, користиле су се темпере и колаж техника, а за моделовање је употријебљена алуминијумска фолија. Дјеца су радила у паровима, било је 10 парова и сваки је добио картонски мач у дијеловима, односно накрсницу, дршку и оштрицу. Упутство дјечи је било да прво раде накрсницу и дршку, а касније ће добити алуминијумску фолију, односно „метал“ којим ће

обмотати оштрицу. Задатак је радо прихваћен, сами су се подијелили у парове и међусобно распоредили задужења, тако да једно ради накрсницу, а друго дршку мача (Слика 8).

Слика 8. Дјеца током процеса активности

Слика 9. Дјеца током симулације ковања мача

Фаза наковања и чекића буди нова узбуђења и заинтересованост међу дјецом. Оно о чему се причало и шта се видјело на цртаном филму сада је у једном ликовном, креативном и игровном облику пред њима. Дјеца нису правила наковањ и чекић, то је било мало изненађење за њих. По један пар је прилазио новим и чудесним предметима, те су симулирали ковање мача како би он добио свој коначни облик (Слика 9).

Слика 10. Наковањ, чекић и свјеже „исковани“ мачеви заслугом малих ковача велике маште

На крају сви мачеви су били различити, неки су личили једни на друге, али опет је сваки задржао оригиналност у изгледу, а различити нивои креативности су изашли на видјело (Слика 10). Нека дјеца су користила само темпере за дршку и накрсницу мача, а други су се одлучили да примијене и технику колажа. Нека дјеца су сјецкала орнаменте по узору на геометријске облике, а други су били слободни да готово цијелу дршку мача облијепе различитим папирима. Имамо примјере примјене само једне боје, а с друге стране примјере неколико боја које су парови изабрали за свој мач. Активност је трајала скоро два сата, а пажња дјеце и заинтересованост су све вријеме били присутни. Дјеца су одложила своје мачеве, а потом су их сви заједно качили на зид у чаробни кутак за причање бајки.

Трећа активност – Мотив небеске ливаде

Уводни дио, као и цијела активност се одвија у другачијој средини, него што је то случај са прве двије, а то је ливада у дворишту вртића. Мотивациони дио заснован је на читању бајке из прве активности и разговору о истој. Мотивација за усмјеравање пажње на текст је постигнута унапријед постављеним питањима: гдје је то бик ишао, шта се ту налази и шта је он јео. Важан детаљ ливаде је рајско звјездано цвијеће које су дјеца препознала и коментарисала након читања текста. Након што су одговорили и на остала питања, добили су упутство за ликовни дио активности.

Главни дио активности припада ликовном аспекту, а реализује се кроз два ликовна подручја и двије технике. Дјеца су упознала комплементарност сликања и цртања на основу акварела, односно водених боја и туша. Дјеца су подијељена у четири групице, водене боје и чаше су биле између њих, а свако је добио по један кист са којим су радили.

Површина на којој су дјеца наносила боју је блок 4 који је причвршћен за картон како би се лакше могло сликати и цртати. Неки су држали картон на крилу, а другима је било лакше ставити га на под (Слика 12). Задатак је био да замисле како је њихов папир небеска ливада на којој је бик пасео, те да воденим бојама учине ту небеску ливаду онаквом како је замишљају. Даље је дјеци речено како ће добити „чаробне напитке“ за цртање са којима ће моћи украсити ливаду и додати рајско звјездано цвијеће или нешто друго што пожелеле.

Слика 11. За вријеме активности – Дјечак (6)

Слика 12. Процес активности

На основу анализе неколико радова може се стећи увид у начин на који су дјеца приступила задатку, те како су ликовно одговорили на изазов представљања мотива небеске ливаде. Активност је усмјерена на развој многих ликовних способности, јасно се истиче интелектуални развој – ликовно-креативно мишљење, јер дјеца нису имала искуства са небеском ливадом и звјезданим цвијећем. Емоционални процеси су покренути, посебно квантитативни, односно машта, јер дјеца су требала све ово да замисле.

Слика 13. Небеска ливада (Дјечак, 6 година)

Слика 14. Небеска ливада (Дјечак, 4 године)

На раду дјечака који је једини вертикално окренуо папир (Слика 13) видимо позадину подијељену на три дијела. Користио је водене боје како би насликао ливаду, дугу и небо, што је чинило његову површину за слједећу ликовну фазу. Прво је нацртао црвеног бика, хоризонтално постављеног, простор приказује тако што подиже разину земље и црта објекте у другом плану. Рајске птице и цвијеће су додатни мотиви код дјечака. Цвијеће је представио оригинално, одмакнувши се од стереотипних и шаблонских представа. Овдје уочавамо ликовно-креативно мишљење, машту, али и емоционални став према елементима које је приказао.

Дјечак, двије године млађи од дјечака чији је рад претходно анализиран, приказује мотив небеске ливаде на својствен начин (Слика 14). Дјечак је рекао да небо има плаву и бијелу боју, уз црни облачић који је још додао, јер како он каже да небо може бити и црно. На основу ових ријечи, није тешко закључити да се ради о визуелном типу дјетета, који израз темељи на тачном и осјетљивом запажању. Ово је још један примјер колико су коментари дјеце неопходни за анализу цртежа и увида у њихову осјећајност и перцепцију (Дрлјаћа, 2020). Небо завршава црвеним детаљем, због тога што је то боја заласка сунца. С обзиром на то да се ради о ливади која је иначе зелена у природи и окружењу, дјечак није могао одолити да баш ту боју не узме за приказ траве. Овдје се примијети приказивање простора са једном водоравном линијом на дну папира, што се примјећује и код других четворогодишњака (Слика 14). На средини приказује велики златни звјездани цвијет са великим латицама и листом.

Кроз мотиве небеске ливаде и комбинацију ове двије ликовне технике позитивно се утиче на моторичке способности дјеце, односно индивидуални напредак у спретности и техничкој вјештини. Кроз радове су се истакли емоционални процеси, машта и емоционални став према небеској ливади и ономе што је краси. Цвјетови су настајали на основу визуелног памћења, али и на основу ликовно-креативног мишљења.

Заједничко ликовно дружење у природи завршавало се одлагањем радова на под како би се осушили. Како се који рад сушио, тако су другари прилазили и коментарисали радове, а потом је наступило заједничко спремање материјала и других ствари које су кориштене за вријеме активности.

Закључак

Од одраслих зависи хоће ли дијете уживати у бајкама за вријеме оптималног периода за то или ће бити ускраћено за једно важно парче дјетињства. Када ти „динови“ узму књигу и ставе дијете у крило, те изговоре ријечи „Некада давно“ пали се зелена лампица срећног дјетињства и прогресивног развоја, а чаробњаци, краљеви и принцезе остају урезани у сјећање. Један дјелић доживљаја насталог на основу таквог текста побјегне усменим путем из дјетета, други дио доживљаја оно ће оставити на папиру уз помоћ боје, а још много тога остаје у сопственим мислима. Такав израз бојама, односно ликовни израз може се и мора подстицати на много начина. Овај рад је примјер да такве активности дјеца радо прихватају и одговорно приступају задацима.

Реализоване практичне активности (змај, мач и небеска ливада) представиле су комплементарност васпитних и образовних активности у предшколској установи. Закључено је да су дјеца позитивно реаговала на мотиве из бајки и са задовољством су их прихватили као своје ликовне теме. Примјетан је позитиван утицај на мотивацију, емоционални израз, алтруизам и емпатију у групи, те уживање у сазнавању нових ствари и стицању нових и вриједних искустава за правилан раст и развој. На основу анализе продуката дјеце уочено је да се подстакло стваралаштво и оригиналност кроз одступање од шаблонизма и стереотипних приказа стварности. Дјеца су својим учешћем и заинтересованошћу доказала како књижевни мотиви могу бити добар подстицај ликовног стваралаштва дјеце, али и других васпитних аспеката и циљева.

Била једном једна земља, у којој су дјеца свакога дана уживала у слушању бајки и кориштењу лијепих боја. Таква дјеца су живјела веома дуго, срећно, мудро и вољено до краја живота (ово не мора бити само бајка).

Литература

- Betelhajm B. (2015). *Značenje bajki*. Nova knjiga plus.
Vuković, N. (1996). *Uvod u književnost za djecu i omladinu*. UNIREKS.
Vuković, P. (2021). *Elementi bajki u likovnom izražavanju djece predškolske dobi* (Doctoral dissertation, University of Zagreb. Faculty of Teacher Education). <https://repozitorij.ufzg.unizg.hr/object/ufzg:2756>

- Grubor, M. i Drljača, M. (2022). Metodički pristup savremenoj umjetnosti u razrednoj nastavi Likovne kulture. *Naša škola*, 28(2), 85-105.
- Дотлић, Љ. и Каменов, Е. (1996). *Књижевност у дечјем вртићу*. Филозофски факултет Нови Сад.
- Drljača, M. (2020). Slovenska mitologija i likovno stvaralaštvo djece predškolskog uzrasta. U: T. Pribišev- Beleslin, (Ur.). *Dječije stvaralaštvo u predškolskim ustanovama* (str.127–143). Filozofski fakultet u Banjoj Luci.
- Каменов, Е. (1996). *Повезивање књижевности са другим уметностима у дечјем вртићу*. 3–4, 196–204. Филозофски факултет Нови Сад.
- Каменов, Е. (2006). *Васпитно-образовни рад у дечјем вртићу. Општа методика*. Драгон.
- Кнох-Johnson, L. (2016). *The Positive Impacts of Fairy Tales for Children*. HOHONU, University of Hawaii, Hilo.
chromeextension://efaidnbmninnibpcajpcgiclfndmkaj/https://hilo.hawaii.edu/campuscenter/hohonu/volumes/documents/ThePositiveImpactsOfFairyTalesforChildrenLeilaniVisikoKnox -Johnson.pdf,
- Огуз, V. (2010). The factors influencing childrens' drawings. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2 (2), 3003-3007. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.455>
- Pintarić, A. (1999). *Bajke: pregled i interpretacije*. Matica hrvatska Osijek.
- Prop, V. J. (2012). *Morfologija bajke*. Biblioteka XX vek.
- Филиповић, С. и Каменов, Е. (2009). *Мудрост чула III део, Дечје ликовно стваралаштво*. Драгон.
- Филиповић, С. (2011). *Методика ликовног васпитања и образовања*. KLETT.
- Hakimova, H. B. (2022). *Fairy tales as a means of spiritual and moral education of preschool children*. In *Barqarolik va Yetakchi Tadqiqotlar Onlayn Ilmiy Jurnal* (Specijalno izdanje "Academic Excellence on Science and Research"). <https://sciencebox.uz/index.php/jars/article/view/3089/2820>
- Herceg, Rončević i Karlavaris (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. ALFA d.d.
- Huzjak, M. (2013). *Analytical observation method in the development of children's drawings*. *Croatian Journal of Education*, 15 (Special Ed. 1), 81–98. <https://hrcak.srce.hr/106515>
- Chen, L. T. (1998). *Culturally Accommodated Imagination: Discovering Children's Fantasy Worlds in Drawings*. ERIC, ED429015. <https://eric.ed.gov/?id=ED429015>

MOTIFS FROM FAIRYTALES IN THE ARTISTIC EXPRESSION OF PRESCHOOL CHILDREN

Gavrilo Čamber, Miroslav Drljača

Abstract

As a wondrous story, the fairy tale is rich in numerous motifs that capture the attention of preschool children. These motifs can be utilised across various educational domains. This paper presents examples of encouraging artistic expression, which is essential during this developmental period. Children respond to the issues of possibilities, roles, and the significance of these magical motifs through their reactions to the selected elements of fairy tales, which they express through artistic activities.

The aim of the research is to stimulate children's artistic expression using motifs from fairy tales. In order for one to study the theoretical foundations, interpret the research results, and generalise conclusions, the method of theoretical analysis and synthesis was used. The research deployed the method of reception of an artistic work, the method of analytical observation of children's drawings, the method of studying artistic techniques, the method of oral presentation and discussion, as well as the demonstration method.

The research was conducted at the 'Srna' preschool facility, involving 25 children. The children approached the task creatively and originally, transferring their reactions, emotions, and experiences onto paper. It was confirmed that literary motifs for children can be effectively used in working with preschool children, positively influencing their experience, knowledge, imagination, creativity, and development. Every new fairy tale offers a broad range of fresh motifs and ideas for children, as concluded from discussions about the text. These motifs can be used to develop artistic abilities and creativity, and they can be integrated with other learning activities as well, which is further explored in the paper.

Keywords: *fairy tale, visual creativity, activities, motifs*

МОТИВЫ ИЗ СКАЗОК В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ВЫРАЖЕНИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Гаврило Чамбер, Мирослав Дрљача

Резюме

Сказка как чудесная история отличается богатством многочисленных мотивов, привлекающих внимание детей дошкольного возраста. Эти мотивы могут быть использованы во многих областях воспитательной работы. В работе приведены примеры поощрения художественного выражения, развитие которого необходимо на этом этапе. На вопросы о возможностях, роли и значении чудесных мотивов дети дадут ответ своими реакциями на предлагаемые сказочные элементы, которые они будут выражать в художественной деятельности. Целью исследования является поощрение художественного выражения детей мотивами из сказок. Для изучения теоретических основ, интерпретации результатов исследований и обобщения выводов был использован метод теоретического анализа и синтеза. В исследовании использовались метод восприятия художественного произведения, метод аналитического наблюдения за детским рисунком, метод изучения изобразительных приемов, метод устного изложения и беседы, метод демонстрации. Исследование проводилось в детском саду «Срна», и в нем приняли участие 25 детей. Творчески и оригинально дети подошли к задаче и перенесли свои реакции, эмоции и опыт на бумагу. Доказано, что мотивы из детской литературы можно использовать при работе с дошкольниками, и что это положительно отразится на их опыте, знаниях, воображении, творчестве и развитии. Каждая новая сказка предлагает детям широкий диапазон новых мотивов и идей, которые были выведены из разговоров о тексте, и эти мотивы могут быть использованы для развития художественных способностей и творчества, а также для интеграции с другими учебными мероприятиями, которые будут видны в продолжении работы.

Ключевые слова: сказка, художественное творчество, деятельность, ребенок, мотив.